

УДК 378.091.12:005.336.2

DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2023.81.289410>

АЛЛА ХОМЕНКО

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9065-0401>

(Полтава)

Place of work: Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

E-mail: allakhomenko@gmail.com

ФЛЕКСИБІЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ІНВАРІАНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Анотація. У статті на основі методолого-теоретичного аналізу наукових праць розкрито сутність і значення особистісної флексибільності викладача вищої школи як інваріанту його професійної компетентності.

Установлено, що особистісну флексибільність викладача вищої школи доцільно розглядати як ментальну (розумову) здібність та одночасно властивість когнітивних процесів, яка характеризує спроможність до переосмислення концептуальної картини світу на основі отримання нової інформації; уміння відмовитися від неефективних засобів взаємодії, прийомів мислення, способів поведінки й виробити власні, або прийняти нові, креативні підходи до здійснення професійної діяльності.

Визначено умови становлення і розвитку особистісної флексибільності викладача вищої школи як показника його педагогічного професіоналізму: удосконалення фахово-педагогічної компетентності шляхом самостимулювання систематичної науково-методичної інтелектуально-пошукової пізнавальної діяльності, участі у різних формах підвищення професійної кваліфікації, осмислення й використання педагогічних інновацій у професійній підготовці фахівців; поглиблення і розширення світоглядної ерудиції на основі формування світоглядних узагальнень, що утворюють інформаційну базу поглядів викладача на загальнонаукову картину світу, типи матеріальних і духовних систем, закони функціонування й розвитку природи та суспільства, сутність людського буття; саморефлексія внутрішньо-особистісних психічних процесів: комунікативна поведінка, мотивація готовності до нових умов життєдіяльності, виявлення позитивних особистісних характеристик у взаємодії, сприйняття і контроль складних професійних і життєвих ситуацій, здатність до генерації альтернативних варіантів рішень.

Ключові слова: викладач вищої школи, професійна компетентність викладача вищої школи, флексибільність, умови становлення і розвитку особистісної флексибільності викладача вищої школи, педагогічний професіоналізм.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасних умовах трансформації суспільства набирають силу глобалізаційні та інтеграційні процеси, які змінюють світоглядну платформу освітніх систем. Економіко-технологічний, політичний і культурний фактори глобалізації виступають головними векторами розвитку вищої освіти в світі, яка визначає рівень активності й конкурентоздатності суспільства.

Універсалізм, уніфікація та інтеграційний ефект процесу глобалізації викликають появу нових форм вищої освіти: вона в значній мірі стандартизується, набуває трансграничних, транскультурних і транснаціональних характеристик та стає «освітою без кордонів». Вища освіта пристосовується до запитів ринкової економіки, що веде до зміни пріоритетів професійної підготовки фахівців, які фокусуються на інноваціях, вузькій спеціалізації та професіоналізації.

Потрібно зазначити, що інтеграція та інтернаціоналізація освітніх систем сприяє взаємопроникненню культур; обміну професійною інформацією і практичним досвідом; розвитку наукової і академічної мобільності, що дозволяє оволодівати й використовувати різноманітні педагогічні концепції, технології, методики та забезпечувати процес взаємного визнання країнами дипломів про вищу освіту. У цих умовах на викладача вищої школи покладено особливу відповідальність за ефективність професійної підготовки фахівців, оскільки саме він забезпечує якість вирішення професійних педагогічних завдань в інноваційному освітньому середовищі.

Одним з головних компонентів, які обумовлюють успішність професійної діяльності викладача вищої школи є його здатність адекватно і своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються в просторі

вищої освіти України відповідно європейських вимог щодо професійної підготовки фахівця. Мова йде про флексибільність в структурі ментальних (розумових) здібностей особистості викладача вищої школи, яка визначає характер і ефективність його професійної діяльності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Огляд вітчизняних і зарубіжних наукових джерел показує, що інтерес учених-дослідників до становлення і розвитку педагогічного професіоналізму викладача вищої школи, і у зв'язку з цим феномену флексибільності особистості в контексті професійної діяльності, викликаний пошуком ефективної моделі професійної підготовки фахівців. Педагогічний професіоналізм викладача вищої школи є предметом наукових пошуків Н. Білик, В. Вакуленко, Н. Гузій, Г. Данилової, Н. Ничкало, С. Сисоевої, В. Сластьоніна, Т. Федірчик та ін.; професійна компетентність викладача вищої школи досліджується С. Гончаренко, І. Кравченко, Е. Лузік, О. Пометун, О. Сергійчук, І. Холковською, А. Хуторським, О. Цільмак та ін.; проблема особистісних характеристик викладача вищої школи розглядається у наукових роботах Н. Заболоцької-Сеннікової, О. Мороз, О. Пропокової, В. Юрченко та ін.; флексибільність в структурі здібностей особистості вивчається Л. Балецькою, Н. Губа, Н. Любченко, І. Мазохою, Д. Свириденко, Я. Швень та ін.

Значна кількість наукових досліджень свідчить про стійкий інтерес науковців до проблеми становлення і розвитку педагогічного професіоналізму викладача вищої школи, використання ефективного інструментарію забезпечення якості його професійної діяльності.

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності й значення особистісної флексибільності викладача вищої школи як інваріанту його професійної компетентності, виявленні психолого-педагогічних умов її становлення і розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Удосконалення педагогічної системи вищої школи завжди пов'язане з підвищенням вимог до викладацького складу: в ході змін у структурі і функціях кафедр закладів вищої освіти ведеться пошук ефективного інструментарію, який стимулює підвищення кваліфікації, самостійну діяльність викладачів з поглиблення і розширення сфери професійної ерудиції та компетентності.

Аналіз наукових джерел (Євтух, 2022; Любченко, 2014; Свириденко, 2014; Федірчик, 2017; Хоружа, 2018) показує, що компетентність розглядається психолого-педагогічною наукою як здатність особистості кваліфіковано й ефективно діяти не тільки в стандартних умовах, але й вирішувати професійні завдання в ситуаціях, що вимагають творчого підходу. Професійну компетентність викладача вищої школи ми розглядаємо як інтегративне утворення його особистості, що обумовлює готовність і здатність вирішувати професійні завдання ефективно, оперативно і якісно.

Підкреслюємо, що поняття «компетентність» ми розглядаємо ширше, ніж поняття «кваліфікація», оскільки воно включає не тільки систему професійних знань, умінь і навичок у конкретній спеціальності, досвід професійної діяльності, але й специфічне професійне мислення, широкий спектр особистісно-професійних якостей і властивостей, спрямованість особистості (ідеали, погляди і переконання, інтереси й прагнення), а також здатність ефективно і творчо використовувати професійно-особистісний потенціал. Тому якісна сторона професійної підготовки фахівців в системі вищої освіти безпосередньо залежить від професіоналізму викладача вищої школи як носія духовних цінностей, моральних ідеалів та професійної свідомості.

Професійна компетентність викладача вищої школи включає методологічно-наукову, психолого-педагогічну, спеціально-предметну і теоретико-методичну складові. Проте, на наш погляд, всі вони є похідними від його світоглядної ерудиції, вибудованої власної ієрархічної системи цінностей, особистісно-професійних якостей і здібностей, які визначають характер, успішність та якість організації і здійснення індивідуального стилю професійної діяльності. Професійно-світоглядна ерудиція викладача вищої школи виявляється в особливому стилі професійного мислення – когнітивній гнучкості (особистісній флексибільності), яка характеризується інноваційністю, особистісною мобільністю та креативністю.

У психології звернення вчених (Балецька, 2016; Мазоха, 2021; Свириденко, 2014, Швень, 2018) до поняття «флексибільність» традиційно пов'язано з вивченням пізнавальної діяльності та інтелектуальної поведінки людини в змінних умовах, ознаками якої є гнучкість, рухливість і пристосування. Зауважимо, що флексибільність розглядається науковцями одночасно як здібність особистості і як властивість її когнітивних процесів.

Так, Л. Балецька приходить до висновку, що «когнітивна гнучкість є здатністю до гармонійного поєднання операцій конвергентного (лінійного) і дивергентного (творчого) мислення» (Балецька, 2016), що працює на пошук неординарних ідей, використання нестандартних форм професійної діяльності, формування дослідницького інтересу.

І. Мазоха розглядає флексибільність особистості як «специфічну здатність особистості, що дозволяє їй організовувати власну пізнавальну діяльність та інтелектуальну поведінку залежно від умов, що змінилися» і зауважує, що вона може бути визначена «як здатність перебувати

концептуальну картину навколишнього світу при отриманні нової інформації, що суперечить старій картині світу» (Мазоха, 2021, с. 42). Дослідник визначає також сутність комунікативної флексибільності (флексибільність у спілкуванні), яка полягає у «у легкості, побіжності та точності корекції особистістю власного комунікативного досвіду у зв'язку з об'єктивною необхідністю (ситуативні умови та особливості партнерів) та її прагненні урізноманітнити та варіювати засоби, тактики та способи спілкування» (Мазоха, 2021, с. 43).

Д. Свириденко робить умовивід, що «флексибільність є стрижневою психічною якістю мобільності особистості, яка виражається у здатності коригувати зміст та процес діяльності у відповідності до проблемної ситуації, проявляє себе у толерантності по відношенню до невизначеності життєвих ситуацій та протиставляється ригідності, яка символізує нездатність та несприйняття нововведень» (Свириденко, 2014, с. 343).

Я. Швень визначає когнітивну флексибільність «як базову навичку розвитку мислення особистості нової формації» (Швень, 2018, с. 79) і вважає її однією з необхідних навичок сучасного фахівця, що дозволяє йому аналізувати інформацію, обирати стратегічні альтернативи та адаптуватися до змінних умов щодо вирішення поставлених професійних завдань.

Під особистісною флексибільністю викладача вищої школи ми розуміємо ментальну (розумову) здібність та одночасно властивість когнітивних процесів, яка характеризує його спроможність до переосмислення концептуальної картини світу на основі отримання нової інформації; уміння відмовитися від неефективних засобів взаємодії, прийомів мислення, способів поведінки й виробити власні, або прийняти нові, креативні підходи до здійснення професійної діяльності.

Таким чином, флексибільність характеризує суб'єкта як професіонала, що постійно займається особистісно-професійним саморозвитком, необхідним для конкурентоспроможності на сучасному ринку праці. Зауважимо, що флексибільність і суб'єктність особистості мають кореляційний зв'язок: вони визначають якість життя людини, виступають характерологічними рисами її життєтворчості, при цьому головним критерієм становлення і флексибільності і суб'єктності є здатність особистості до вирішення протиріч у життєдіяльності в постійно змінному світі.

Також флексибільність виступає мірою дивергентного мислення особистості, що характеризує її здатність до творчості у професійній діяльності в процесі безперервного оновлення знань: вона дозволяє вільно й швидко переключатися між альтернативними рішеннями тих чи інших професійних завдань, здійснювати їх оцінку, вибір та контроль. Практика показує, що викладачі вищої школи з високим рівнем розвитку флексибільності демонструють впевненість у спроможності й здатності до особистісно-професійного самовдосконалення, науково-пошукової діяльності, використанні нововведень та інновацій; вони в більшій мірі вмотивовані на професійні успіхи й досягнення.

З огляду на вищесказане приходимо до висновку, що флексибільність викладача вищої школи є механізмом і динамічною властивістю когнітивних процесів його особистості, що дозволяє перетворювати когнітивні установки у відповідь на змінні умови професійної діяльності.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти ми спостерігаємо структурні зміни у професійній діяльності викладача вищої школи, що зумовлені, насамперед, стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізацією освітнього процесу та створенням єдиного світового освітнього простору. У цих умовах флексибільність викладача вищої школи можна розглядати як акмеологічний інваріант його професійної діяльності, який разом із високим рівнем саморегуляції, адекватністю досягнень, умінням приймати рішення та креативністю, забезпечує активний професійний саморозвиток поза залежністю від специфіки професійної діяльності.

Вирішальний вклад у досягнення високої ефективності професійної діяльності, безперечно, вносять особистісні якості викладача – індивідуальні особливості мислення, характеру, темпераменту, характеристики мотиваційної сфери й сфери потреб, а також ціннісні уявлення та практичні ціннісні орієнтації.

Виявлення аксіологічних пріоритетів професійної діяльності викладача вищої школи на сучасному етапі розвитку вищої освіти в Україні сприяє, на наш погляд, осмисленню цінності самоусвідомлення професіоналізму професорсько-викладацького складу, яке визначає вектор розвитку науково-педагогічної творчості, моральні принципи регуляції педагогічної взаємодії викладача і студента в процесі професійної підготовки.

Аксіологічні пріоритети професійної діяльності викладача вищої школи представлені у психолого-педагогічній науці (В. Андрущенко, І. Бех, А. Бойко, С. Вітвицька, О. Виговська, О. Вишневський, А. Вознюк, Н. Дем'яненко, О. Дубасенюк, М. Євтух, І. Зязюн, О. Киричук, В. Кремень, В. Луговий, В. Огнев'юк, І. Стражнікова, О. Сухомлинська) як матриця професійної свідомості викладача, як феномен самоактуалізації його особистості, що включає систему ідеалів, норм, ціннісних установок і орієнтацій, моральних принципів регуляції педагогічної взаємодії. Вони відіграють вирішальну роль

при визначенні стратегії науково-педагогічної творчості викладача, напрямів розвитку професійної діяльності, психолого-педагогічного проектування інноваційного освітнього середовища.

На основі врахування сучасних тенденцій та чинників розвитку вищої освіти в Україні, специфіки організації і здійснення практичної професійної діяльності викладача вищої школи в умовах сьогодення, ми приходимо до висновку, що головними аксіологічними пріоритетами, які детермінують дієвість особистісної флексибільності викладача вищої школи є:

– по-перше, розвиток високого рівня методологічної культури на основі парадигмального осмислення змістового наповнення навчальних дисциплін. Сутність парадигмального осмислення змістового наповнення навчальних дисциплін полягає у наявності вищого ступеня розуміння світоглядних узагальнень науково-педагогічного знання на сучасному етапі розвитку науки в цілому та її окремих галузях зокрема. Вони дають найзагальніші орієнтири для науково-пізнавальної діяльності викладача і складають інформаційну базу його філософських поглядів на загальнонаукову картину світу, типи матеріальних і духовних систем, закони функціонування й розвитку природи і суспільства, сутність людського буття, представлених єдністю інтелектуально-розумового і почуттєво-емоційного компонентів;

– по-друге, здійснення освітньо-виховного процесу у вищій школі на основі акмеологічного підходу як універсального критерію досягнення професіоналізму й творчості. При цьому необхідною умовою професіоналізму викладача виступає індивідуальний стиль його професійної діяльності, який є інтегральною динамічною характеристикою саморозвитку і саморегуляції дієво-змістового наповнення всіх її компонентів;

– по-третє, орієнтація на синергетичні орієнтири в організації і здійсненні професійної діяльності: професійна компетентність з проблеми відродження, збереження і розвитку національних традицій виховання як критерій ціннісних основ життєтворчості особистості та якості духовно-морального буття українського суспільства; опора у взаємодії з колегами і студентами на абсолютно вічні цінності, які є універсальними у виховних системах більшості світових етносів, що забезпечує спадкоємність загальнолюдських цінностей й одночасно сприяє усвідомленню цілісності світу та відкриває простір для формування інноваційного планетарного світогляду; діалектична єдність свободи (автономії) і відповідальності викладача, розвиток якої зумовлений не тільки зовнішніми умовами, впливом соціально-інформаційного та академічного культурно-освітнього середовища, але й потребою духовного саморозвитку на основі самостійного управління інформацією.

Таким чином, самоусвідомлення цінності власного буття, глибока методологічна грамотність, парадигмальне осмислення педагогічних феноменів вищої освіти, здійснення освітньо-виховного процесу у вищій школі на основі акмеологічного підходу, глобальне планетарне мислення та екологічна свідомість утворюють синтез аксіологічних пріоритетів професійної діяльності сучасного викладача вищої школи, які потребують виявлення особистісної флексибільності та детермінують його професіоналізм.

У наш час науковці (Євтух, 2022; Д. Свириденко, 2014; Федірчик, 2017; Федотова, 2020) виокремлюють три головні характеристики інноваційної особистості: інтелектуальний потенціал, креативність та висока мотивація до створення і реалізації нових ідей. У цьому контексті особистісна флексибільність викладача вищої школи виступає якісною характеристикою інноваційного мислення і професійної поведінки. Характерологічними рисами такого викладача є відкритість експериментам, інноваціям та змінам; здатність визнавати існування різних точок зору; регуляція та прогнозування соціального життя, орієнтація на майбутнє, планування майбутньої діяльності; висока цінність навчання і освіти.

Структура особистісної флексибільності включає гармонійне співвідношення емоційного, інтелектуального та поведінкового компонентів, які взаємозалежні і взаємообумовлені. У сучасній психолого-педагогічній науці визнається необхідність одночасного розвитку інтелектуальної, емоційної та моральної сфери особистості. Сьогодні принциповим є положення про те, що педагогічний процес у вищій школі повинен бути організованим таким чином, щоб майбутні фахівці отримали не тільки якісну професійну підготовку, але й мали можливість для розвитку внутрішнього суб'єктивного світу з урахуванням унікальності й цінності власних психологічних можливостей. Усе це вимагає осмислення професійної компетентності викладача вищої школи на основі людиноцентричного підходу.

У монографії В. Кременя «Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору» людиноцентризм розкривається крізь призму морально-духовних цінностей особистості, інноваційного мислення і творчої діяльності в її самоствердженні й інноваційних перетвореннях; визначення ідеалу людини в розвитку мудрості й знання, синергетичної моделі розвитку освіти і статусу інтелігенції в освіті (Кремень, 2009).

Людиноцентричний підхід у вищій школі, на нашу думку, відображає інтегральний прояв людяності у відносинах суб'єктів освітнього процесу, визнання цінності власної та цінності іншої особистості у спілкуванні і діяльності; врахування потреб, мотивів, прагнень, інтересів, можливостей і бажань студента в опануванні професійними знаннями, уміннями і навичками; створення належних умов для особистісно-професійного зростання викладача як науковця, дослідника, лектора, методиста та організатора науково-дослідної та навчально-виховної діяльності студента.

На основі логіко-змістовного, структурно-порівняльного аналізу і синтезу філософських і психолого-педагогічних наукових джерел нами робиться спроба виокремити провідні аспекти людиноцентричного підходу у вищій школі як цілісної системи взаємодетермінованих способів організації і здійснення освітнього процесу на суб'єктній основі. До них відносимо:

1) формування установки професорсько-викладацького та студентського колективів на виявлення людяності і поваги у процесі спілкування, діяльності, поведінки і відносин;

2) визнання цінності власної особистості та цінності особистості іншого у навчально-виховному процесі вищої школи;

3) виявлення у колегіально-професійних відносинах викладача і студента позицій прийняття, визнання, розуміння і оптимістичне ставлення до студента.

Ми поділяємо умовивід Т. Федірчик, яка розглядає педагогічний професіоналізм викладача вищої школи як «системну інтегральну характеристику особистості, що становить цілісний взаємозв'язок мотиваційно-цільового (професійної спрямованості, професійних мотивів та інтересів), когнітивно-праксеологічного (фахово-педагогічної компетентності і професійно-педагогічної майстерності), рефлексивно-емоційного (емоційної стійкості й здатності до самопізнання) та професійно-ідентичного (професійно значущих якостей та індивідуального іміджу) компонентів, які детермінують неповторну індивідуальність викладача-професіонала та забезпечують ефективність і оптимальність його науково-педагогічної діяльності» (Федірчик, 2017, с. 76) і вважаємо що показниками педагогічного професіоналізму викладача є рівень розвитку академічної і педагогічної культури, професійно-педагогічного мислення, а саме – флексибільності, що впливає на формування і функціонування освітнього середовища у вищій школі, а також на характер відносин і поведінку науково-педагогічних працівників.

Професіоналізм викладача зростає у тісному взаємозв'язку з розвитком його особистості: він не просто накопичує знання, вміння й навички, але й систематично переосмислює їх, вибудовує нові стратегічні орієнтири педагогічної діяльності й відносин з колегами і студентами, зміст і напрями власного самовдосконалення.

На основі вивчення наукових джерел, універсальних критеріїв об'єктивної істинності науково-теоретичного знання, нами визначено умови становлення і розвитку особистісної флексибільності викладача вищої школи як показника його педагогічного професіоналізму. До них відносимо:

– по-перше, удосконалення фахово-педагогічної компетентності викладача шляхом самостимулювання систематичної науково-методичної інтелектуально-пошукової пізнавальної діяльності; участі у різних формах підвищення професійної кваліфікації; осмислення й використання педагогічних інновацій у професійній підготовці фахівців;

– по-друге, поглиблення і поширення світоглядної ерудиції на основі формування світоглядних узагальнень (філософських, онтологічних, епістемологічних, методологічних, логічних, аксіологічних, культурологічних та ін.), які утворюють інформаційну базу поглядів викладача на загальнонаукову картину світу, типи матеріальних і духовних систем, закони функціонування й розвитку природи та суспільства, сутність людського буття;

– по-третє, саморефлексія внутрішньо-особистісних психічних процесів (комунікативна поведінка, мотивація готовності до нових умов життєдіяльності, виявлення позитивних особистісних характеристик у взаємодії, сприйняття і контроль складних професійних і життєвих ситуацій, здатність до генерації альтернативних варіантів рішень та ін.), які впливають на якість професійної діяльності.

При цьому «креативно-інноваційний характер педагогічного процесу є основою розвитку та саморозвитку творчих можливостей усіх суб'єктів освітнього процесу, створення психолого-педагогічних умов для прояву творчого потенціалу особистості у різних сферах її життєдіяльності» (Хоружа, 2018, с. 47).

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, особистісна флексибільність виступає інваріантною цінністю професійного самовдосконалення, незмінною умовою і потенціалом розвитку професійної компетентності та педагогічної творчості викладача вищої школи, необхідність розвитку якої викликана завданням становлення педагогічного професіоналізму в умовах глобалізації, інтеграції та інтернаціоналізації освітніх систем.

Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на вирішення проблеми визначення методичного інструментарію формування особистісної флексибільності майбутнього фахівця в умовах академічного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Балецька Л. Когнітивна гнучкість особистості: діагностична репрезентативність. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Київ, 2016. Випуск 3. Психологічні науки. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2016_3_3

Євтух В. Б. Університет соціально орієнтованого навчання: концепція адаптивної моделі для освітнього простору України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Київ, 2022. С. 5-14.

Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ : Т-во «Знання» України, 2009. 520 с.

Любченко Н. Окремі аспекти створення індивідуальної траєкторії підвищення рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників вищої школи в умовах утвердження компетентнісного підходу в освіті. *Нова педагогічна думка*. Рівне, 2014. № 3. С. 39-44.

Мазоха І. Комунікативна компетентність та флексибільність особистості як основа професіоналізму психолога. *Сучасна психологія: проблеми та перспективи*. Зб. наук. праць за матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. (26 листопада 2021 року). Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2021. С. 41-45.

Свириденко Д. Б. Флексибільне мислення у вищій освіті: контекст академічної мобільності. *Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис*. Київ-Кіровоград, 2014. Вип. 3 (54). Том II. С. 343-347.

Федірчик Т. Теоретико-практичні аспекти управління розвитком педагогічного професіоналізму викладача вищої школи в системі діяльності класичного університету. *Наукові записки ТНПУ імені В. Гнатюка. Серія Педагогіка*. 2017. № 1. С. 73-80.

Федотова Т., Кульчицька А. Особливості вияву когнітивно-стильових характеристик та креативності в публічних службовців. *Психологічні перспективи*. Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки, 2020. Вип. 36. С. 208-224.

Хоружа Л. Л. Інваріантність та варіативність професійної діяльності викладача вищої школи в епоху змін. *Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія*. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. С. 40-59.

Швень Я. Л. Нейропсихологічні особливості когнітивної гнучкості як базової навички особистості нової формації. *Методист*. Український відкритий університет післядипломної освіти. Київ, 2018. № 2 (74). С. 75-79.

REFERENCES

Baletska L. (2016) Kohnityvna hnuchkist osobystosti: diahnostychna reprezentatyvnist [Cognitive flexibility of personality: diagnostic representativeness]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy* [Bulletin of the National Academy of the State Border Service of Ukraine], Kyiv, Vypusk 3, Psykholohichni nauky, http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2016_3_3 [in Ukrainian].

Yevtukh V. B. (2022) Universytet sotsialno oriientovanoho navchannia: kontseptsiiia adaptivnoi modeli dlia osvithnoho prostoru Ukrainy [The University of Socially Oriented Education: the concept of an adaptive model for the educational space of Ukraine]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova* [Scientific journal of the M.P. Drahomanov NPU], Kyiv, 5-14 [in Ukrainian].

Kremen V. H. (2009) Filosofia liudynotsentryzmu v stratehiakh osvithnoho prostoru [The philosophy of human-centrism in the strategies of the educational space]. Kyiv : T-vo «Znannia» Ukrainy [Knowledge of Ukraine], 520 s [in Ukrainian].

Liubchenko N. (2014) Okremi aspekty stvorennia indyvidualnoi traiektorii pidvyshchennia rivnia profesiinoi kompetentnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykyv vyshchoi shkoly v umovakh utverdzhennia kompetentnisnogo pidkhodu v osviti [Separate aspects of creating an individual trajectory of increasing the level of professional competence of scientific and pedagogical workers of higher education in the conditions of the approval of the competence approach in education]. *Nova pedahohichna dumka A new pedagogical thought*. Rivne, № 3, 39-44 [in Ukrainian].

Mazokha I. (2021) Komunikatyvna kompetentnist ta fleksybilnist osobystosti yak osnova profesionalizmu psykholoha [Communicative competence and flexibility of the individual as the basis of the psychologist's professionalism]. *Suchasna psykholohiia: problemy ta perspektyvy. Zb. nauk. prats za mater. III Vseukr. nauk.-prakt. Konf* [Coll. of science works based on the materials of the III All-Ukrainian science and practice conf.]. (26 lystopada 2021 roku). Izmail: RVV IDHU, 41-45 [in Ukrainian].

Svyrydenko D. B. (2014) Fleksybilne myslennia u vyshchii osviti: kontekst akademichnoi mobilnosti [Flexible thinking in higher education: the context of academic mobility]. *Vyshcha osvita Ukrainy. Teoretychnyi ta naukovometodychnyi chasopys* [Higher education of Ukraine. Theoretical and scientific-methodical journal]. Kyiv-Kirovohrad, Vyp. 3 (54), Tom II, 343-347 [in Ukrainian].

Fedirchuk T. (2017) Teoretyko-praktychni aspekty upravlinnia rozvytkom pedahohichnoho profesionalizmu vykladacha vyshchoi shkoly v systemi diialnosti klasychnoho universytetu [Theoretical and practical aspects of management of the development of pedagogical professionalism of a higher school teacher in the system of activities of a classical university]. *Naukovi zapysky TNPU imeni V. Hnatiuka. Serii Pedahohika* [Scientific notes of the TNPU named after V. Hnatiuk]. № 1, 73-80 [in Ukrainian].

Fedotova T., Kulchytska A. (2020) Osoblyvosti vyjavu kohnityvno-stylovykh kharakterystyk ta kreatyvnosti v publichnykh sluzhbovtstiv [Peculiarities of manifestation of cognitive-stylistic characteristics and creativity in public

servants]. *Psykhologichni perspektyvy* [Psychological perspectives]. Volynskiy nats. un-t imeni Lesi Ukrainky, Vyp. 36, 208-224 [in Ukrainian].

Khoruzha L. L. (2018) Invariantnist ta variatyvnist profesiinoi diialnosti vykladacha vyshchoi shkoly v epokhu zmin [Invariance and variability of the professional activity of a higher school teacher in the era of changes]. *Teoriia ta metodyka profesiino-pedahohichnoi pidhotovky osvitianskykh kadriv: akmeolohichni aspekty: monohrafiia* [Theory and methodology of professional and pedagogical training of educational personnel: acmeological aspects: monograph]. Kyiv : NPU imeni M.P. Drahomanova, 40-59 [in Ukrainian].

Shven Ya. L. (2018) Neiropsykhologichni osoblyvosti kohnityvnoi hnuchkosti yak bazovoi navychky osobystosti novoi formatsii [Neuropsychological features of cognitive flexibility as a basic personality skill of the new formation]. *Metodyst* [Supervisor]. Ukrainyskyi vidkrytyi universytet pislidyplomnoi osvity. Kyiv, № 2 (74), 75-79 [in Ukrainian].

ALLA KHOMENKO

THE FLEXIBILITY OF A HIGHER EDUCATION TEACHER AS AN INVARIANT OF PROFESSIONAL COMPETENCE

Annotation. The article, based on methodological and theoretical analysis of scientific works, reveals the essence and significance of the personal flexibility of a higher education teacher as an invariant of their professional

The author tells that the personal flexibility of a higher education teacher should be considered as a mental (cognitive) ability, which characterizes the ability to reconsider the conceptual framework of the world based on acquiring new information; the ability to abandon ineffective means of interaction, modes of thinking, ways of behaving, and develop one's own, or adopt new, creative approaches to professional activities.

The conditions for the formation and development of personal flexibility of a higher education teacher as an indicator of their pedagogical professionalism have been determined: improving the professional and pedagogical competence of the teacher through self-stimulation of systematic scientific, methodological, intellectual-searching cognitive activities; participation in various forms of professional development; understanding and utilization of pedagogical innovations in professional training of specialists; deepening and broadening of worldview erudition based on the formation of worldview generalizations that form the informational basis of the teacher's views on the general scientific picture of the world, types of material and spiritual systems, laws of functioning and development of nature and society, and the essence of human existence; self-reflection of internal personal mental processes: communicative behavior, motivation for readiness to adapt to new life conditions, manifestation of positive personal characteristics in interaction, perception, and control of complex professional and life situations, and the ability to generate alternative solutions.

Key words: *higher education teacher, professional competence of a higher education teacher, flexibility, conditions for the formation and development of personal flexibility of a higher education teacher, pedagogical professionalism.*